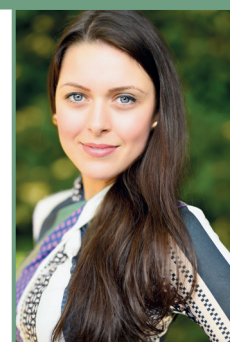

De Negri Laura*

Az európai integráció hatása a hagyatéki ügyekre

ÚJ JELENSÉGEK AZ ÖRÖKLÉSI JOG TERÜLETÉN

A napjainkban végbemenő nemzetközi vándorlási folyamatok következtében új jelenségek és problémák lépnek fel a családjog és az öröklési jog területén. Különböző kultúrák ötvöződnek egymással, különféle környezetből és eltérő jogrendszerekből érkező személyek kerülnek tartózkodási helyüket tekintve egy másik állam fennhatósága alá, ugyanakkor kulturális és vallási meggyőződésük vonatkozásában nem mindig tudnak azonosulni az új lakóhely szerinti állam előíranyozta szabályokkal és kultúrával. A kollízió azonban nem feltétlenül jelenti a normakövetés elutasítását. Ezeket az újonnan érkező személyeket hosszú időn keresztül – akár életük végéig – jellemzően továbbra is szoros kapcsolat fűzi a származási országukhoz. Ez a szorosabb kapcsolat megnyilvánulhat a személyes jog választásában is, amit a fogadó ország jogrendje (nemzetközi magánjoga) elő is segíthet.

A transznacionális viszonyokra országokon átívelő családi kapcsolatok épülhetnek, és a dolgok természetes rendjéből, így az emberi élet végességéből következően az öröklés kérdése is egyre gyakrabban válik szabályozási tárgygyá. A különböző állampolgárságú személyek tulajdonába kerülő külföldi vagyontárgyak mennyiségének állandó növekedése és a külföldön letelepedő és ott vagyont szerző állampolgárok számának gyarapodása újabb és újabb kihívások elé állítják az európai jogalkotót, a gyakorló szakemberektől pedig naprakész tudást követelnek.

MEGNÖVEKEDETT EU, EGYRE TÖBB HATÁRON ÁTNYÚLÓ JOGVISZONY

Az egységesülő Európában az Európai Unió keleti irányba történő bővítésével, amelyre 2004. május 1-jén került sor, az európai polgárok száma jelentős mértékben meg-

növekedett.¹ Ezt követte a 2007-es bővítés² Románia és Bulgária csatlakozásával, amely az Európai Unió területe és lakosság száma tekintetében további gyarapodáshoz vezetett.³ A számottevően megnövekedett uniós lakosság egyértelműen kihatással volt a határokon átívelő öröklési ügyek számára is. A gyakorlatban előforduló – külföldi elemet tartalmazó – hagyatéki ügyek száma egyre inkább indokoltá tette egy olyan uniós szintű szabályozás megalkotását, amely lehetőséget ad a több országgal is kapcsolatba hozható hagyatéki ügyek zökkenőmentes lefolytatására. Ugyanakkor, az Európai Unió bővítése nem csupán egy ilyen szabályozás megalkotását tette egyre inkább szükségessé és sürgetőbbé, de meg is nehezítette azt, hiszen az új tagállamok csatlakozásával az egységesítendő jogszabályrendszerek száma is automatikusan megnőtt.⁴

Az uniós tagsághoz kapcsolódóan a nemzeti állampolgárság intézménye kibővült az európai állampolgárság fogalmával, amely lehetővé tette az újonnan csatlakozott tagállamok állampolgárai számára a szabad mozgást és letelepedést az EU területén. A növekvő, unión belüli migráció egyik következménye, hogy a gyakorlatban egyre több személy alakított ki valamilyen kötődést egy – a saját származási államától eltérő – tagállammal. Az államok közti migráció nyomán pedig megnövekedett a nemzetközi elem a családi kapcsolatokban, így a házasságkötésekben is, és ezen multikulturális kötelékek okozati összefüggésbe hozhatók a hagyatéki viszonyok bonyolultabbá válásával. A határon átnyúló öröklési ügyek azonban nem csak a származási országhoz kötődhetnek. Meg kell említeni a származási országtól eltérő államban megszerzhető vagyontárgyakat is, amelyek a tulajdonos (örök-hagyó) esetleges halálával a hagyatéki vagyontárgyat képezik, és szintén fontos szerepet töltenek be a hagyatéki vagyontárgy rendezése során.

A hagyatéki ügyek alakulására nagy hatást gyakorol társadalmunk azon jelensége is, amelyet migrációként aposztrofálunk. A migrációs folyamatok hosszú távon arra az eredményre

* De Negri Laura: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, Közjogi Kutatási Főosztály, kutató; Andrásy Gyula Budapesti Német Nyelvi Egyetem, Interdiszciplináris Doktori Iskola, doktorandusz.

1 Ez volt az Európai Unió ötödik bővítésének első része. 2004-ben csatlakozott Ciprus, Csehország, Észtország, Lengyelország, Lettország, Litvánia, Magyarország, Málta, Szlovákia és Szlovénia. Az új csatlakozásoknak köszönhetően az európai állampolgárok száma jelentősen megnövekedett.

2 2007. január 1-jén Bulgária és Románia, miután 2005. április 25-én aláírták a csatlakozási szerződést, az Európai Unió teljes jogú tagjává váltak (ötödik bővítés, második rész).

3 Daniel LÜBCKE: *Das neue europäische Internationale Nachlassverfahrensrecht*. Nomos Verlag, 2013, 196. o.

4 LÜBCKE: i. m. 198. o.

vezetnek, hogy egy idegen országból, kultúrából érkező egyén egy, a származásától eltérő államban telepszik le, s itt kezd el életvitelszerűen élni, munkát vállal, s idővel vagyona tesz szert. A származási országtól eltérő tagállamban történő letelepedés amellet, hogy valamilyen szintű kulturális és nyelvi integrációt követel meg a másik államba költöző részéről, a személyes jogában, az őt megillető jogok és őt terhelő kötelezettségek tekintetében is változásokat hozhat. Végül említést kell tenni arról is, hogy a migráció során az egyén szokásos tartózkodási helye is megváltozik, és ez a tény jelentős hatással bír – egy esetleges haláleset bekövetkezésekor – a hagyatéki ügy rendezése szempontjából.

A fentiekben említett okok jól illusztrálják, hogy az európai államok területén élők számára nyitva álló lehetőségek végleg szükségessé tettek egy olyan jogegységesítési alapokon nyugvó megoldást az öröklési jog területén, amely alkalmas arra, hogy az Európai Unió határain belüli öröklési jogi kérdéseket – amennyire csak lehet – harmonizálja.

NEHÉZSÉGEK AZ ÖRÖKLÉSI JOG EURÓPAI SZINTŰ SZABÁLYOZÁSA KÖRÜL

Az Európai Unió az öröklési jog területét korábban nem szabályozta, ezen a jogterületen sokáig a tagállamok autonómiaja érvényesült.⁵ Ugyanakkor, az Európai Unió bővítése és az európai állampolgárság nyújtotta kiváltságok okán az öröklési jog területén is szükségessé vált egy olyan eszköz megalkotása, amely megoldással szolgál a határokon átvélő öröklési ügyekből fakadó nehézségekre.

Újabban egyre népszerűbb kutatási témává válik, hogy az egyes uniós tagállamok öröklésre vonatkozó joganyagát milyen szinten és milyen mélységben szabályozzák. Kérdéses továbbá a vonatkozó nemzeti szintű szabályok egymással való kompatibilitása, illetve ennek mértéke. Ugyanakkor, a fenti jelenségeket is figyelembe véve, az európai jogalkotó felismerte egy olyan megoldás szükségességét, amely lehetővé teszi a határokon átvélő hagyatéki ügyek gördülékeny lefolytatását, anélkül, hogy az egyes, egymástól különböző nemzeti öröklésre vonatkozó jogszabályokat figyelmen kívül hagyná, hatályon kívül helyezné vagy azokba beavatkozna.

A nemzetközi elemet tartalmazó örökléssel összefüggő ügyek gördülékenyebb lefolytatásának egyik meghatározó eszköze a jogharmonizáció. Az egyes tagállamok nemzeti öröklési anyagi jogi szabályainak harmonizációja – azok sokszínűsége és különbözősége miatt – kevés sikerrel kecsegtet. Ez a nagy fokú differencia egyébként a különböző államok öröklési jogszabályainak összehasonlító jogi vizsgálatát is meglehetősen bonyolulttá tenné,⁶ és valószínűleg minimális eredménnyel járna.⁷ Elsősorban ennek köszönhető, hogy az európai jogalkotó felismerte: az öröklési jog területén a jogharmonizáció kizárólag kollíziós szabályozás révén

valósulhat meg, vagyis, hogy a megoldás a joghatóságra és az alkalmazandó jogra vonatkozó szabályok harmonizációjában rejlik.

A NEMZETKÖZI (KOLLÍZIÓS) JOG EGYSÉGESÍTÉSE MINT EGYETLEN LEHETSÉGES MEGOLDÁS AZ ÖRÖKLÉSI JOG TERÜLETÉN

A magyar jogirodalomban Vékás Lajos 2001-ben megjelent művében előre jelezte, hogy az uniós nemzetközi kollíziós szabályozás újabb és újabb „szleteket” hasít ki a tagállamok autonóm nemzetközi magánjogából.⁸ Erről az állásponttól az egy évtizeddel később íródott, *A tagállami kollíziós nemzetközi magánjog alkonya Európában*⁹ című műve is tanúskodik.¹⁰ Az előrejelzések szerint a jogegységesítési folyamatok következtében a tagállami nemzetközi magánjogi normák helyébe univerzális, minden tagállam által alkalmazandó kollíziós szabályok lépnek. Ezek az előrejelzések mára teljes mértékben beigazolódtak.

A nemzetközi magánjog különlegessége: amellet, hogy nem magánjog, nem is nemzetközi.¹¹ A nemzetközi magánjog egyrészt a nemzeti jogrendszer része, másrészt a szabályozási tárgyát képezik a – klasszikusan – nem magánjog részét jelentő jogviszonyok is.¹² Éppen emiatt a nemzetközi magánjogi normák harmonizációját megvalósító mechanizmusok különös átgondolást igényelnek. Az elmúlt évtizedekben a nemzetközi elemet tartalmazó élethelyzetek száma jelentősen megnőtt, és a mennyiségi növekedésen túl az egyes életviszonyok átalakulása is megfigyelhető. Ennek eredményeképp mára a nemzetközi magánjog területén is új irányok bontakoztak ki, mely fejlődési folyamatok egyik meghatározó példája a nemzeti kollíziós szabályok másodlagos jog által történő harmonizációja. A regionális együttműködés napjainkra soha nem látott eredményeket mutat fel a nemzetközi jog egységesítése kapcsán, amely az Európai Unió nemzetközi magánjogot érintő, a jogforrási rendszert szinte egészben átstrukturáló egységesítő folyamatainak köszönhető.¹³ A nemzeti kollíziós szabályok másodlagos jog által történő harmonizációjának gondolata, koncepcionális szinten nem volt jelen a kezdetektől¹⁴ ez a tendencia igazán csak az ezredforduló után

8 BURIÁN László: Kodifikálható-e az európai unió nemzetközi magánjogának „Általános része?” *Iustum Aequum Salutare* X., 2014/2. sz., 7. o.

9 VÉKÁS Lajos: A tagállami kollíziós nemzetközi magánjog alkonya Európában. In: RAFFAI Katalin (szerk.): *A nemzetközi gazdasági kapcsolatok a XXI. században. Ünnepi kötet a nyolcvan éves Bánrévy Gábor tiszteletére*. Budapest, Pázmány Press, 2011, 129–146. o.

10 BURIÁN (2014): i. m. 7. o.

11 BURIÁN László: Európai kollíziós jog: Korszak- és paradigmaváltás a nemzetközi magánjogban? *Magyar Jog*, 2012/11. sz., 695–696. o.

12 BURIÁN (2012): i. m. 697. o.

13 VADÁSZ Vanda: Új szakasz a magyar nemzetközi magánjogban. A Kódex mint a kollíziós jog reagálóképességének mérőeszköze. *MTA Law Working Papers*, 2020/28. sz., 2–3. o.

14 Bettina RENTSCH: *Der gewöhnliche Aufenthalt im System des Europäischen Kollisionsrechts. Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Privatrecht. Studien zum ausländischen und internationalen Privatrecht*. Mohr Siebeck, 2017, 28. o.

5 PÁLI Fatime Lejla: Joghatóság, alkalmazandó jog az Európai öröklési rendelet kapcsán. *Közjegyzők Közlönye*, 2017/6. sz., 46. o.

6 TÓKEY Balázs: Questions on the Cultural Cohesion (Embeddedness) of Succession Law- the Hungarian Example). *ELTE Law Journal*, 2019/1. sz., 37. o.

7 Michaela NÁVRÁTLOVÁ: Der Weg zum vereinheitlichten europäischen Erbkollisionsrecht–Bisherige Entwicklung. *StudZR*, 3/2008. sz., 415. o.

figyelhető meg. Az Európai Unióban az öröklési jog területén a másodlagos jog által történő harmonizáció viszonylag későn, 2015-ben valósult meg, s ez a lépés valóban elengedhetetlen és időszerű volt a határon átnyúló öröklési ügyek gördülékeny lefolytatása céljából, különös tekintettel az egyre nagyobb méreteket öltő globalizációs folyamatokra.

A RENDELET MEGHOZATALÁNAK CÉLJA

Az Unió egyik fő célkitűzése, hogy fenntartsa és továbbfejlesszi a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térseget, amelyben biztosított a személyek szabad mozgása. A belső piac megfelelő működése érdekében az Unió intézkedéseket hajt végre és fogad el a határokon átnyúló polgári ügyekben megvalósuló együttműködés érdekében.¹⁵ A Bizottság és a Tanács 2000. november 30-án elfogadta a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének érvényesítésére irányuló közös intézkedési programot.¹⁶ E program olyan intézkedéseket tartalmazott, amelyek elősegítik a határozatok kölcsönös elismerését és egy, a végrendeletekre és az öröklésre vonatkozó jogi eszköz kidolgozását. Az Európai Tanács által 2004. november 4-én és 5-én elfogadott Hági Program keretében hangsúlyt kapott, hogy az öröklési ügyekre vonatkozó olyan jogi eszközt kell elfogadni, amely foglalkozik különösen a jogszabályok közötti kollízió, a joghatóság, az öröklési kérdésekkel kapcsolatban hozott határozatok kölcsönös elismerése és végrehajtása, valamint az európai öröklési bizonyítvány kérdésével.¹⁷ A 2009. december 10-én és 11-én elfogadott Stockholmi Program előírta, hogy a szabályozásokat – a tagállamok jogrendszereit, közrendjét és az e területen fennálló nemzeti hagyományait tiszteletben tartva – ki kell terjeszteni a még nem lefedett, de a mindennapi élet szempontjából létfonosságú területekre, így az öröklésre és a végrendeletekre.¹⁸

Míg az elfogadott programok inkább elvi és általános jelleggel fogalmazzák meg a rendelet meghozatalának céljait, a rendelet szövegéből az említett célok megvalósulása közvetlenül is kitűnik. A rendelet Preambulumának hetedik cikkében egzakt módon fogalmazódik meg az Öröklési Rendelet elsődleges célja: „a Rendelet meg kívánja szüntetni azon személyek szabad mozgása előtti akadályokat, akik akadályokba ütköznek a határon átnyúló elemet tartalmazó öröklessel kapcsolatos jogaik érvényesítése során”.¹⁹ Továbbá, megfogalmazódik az a rendkívül praktikus cél is, hogy az örökhagyó képes legyen még élete során rendelkezni a halálával hagyatékká váló tárgyak sorsáról.²⁰

Az Európai Unióban megvalósuló polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés szabályai egyszerűen azon az elképzelésen alapulnak, hogy az egyes tagállamok jogi és igazságszolgáltatási rendszere, valamint a bíróságok által meghozott ítéletek azonos értéket, illetékességet és

rangot képviselnek, másrészt pedig a különböző bíróságokba és jogi rendszerekbe vetett kölcsönös bizalom alapelveire épülnek. Ezen általános célkitűzéseket szem előtt tartva, az Európai Öröklési Rendelet speciális céljai közé tartozik a jogbiztonság fokozása az öröklési ügyekben eljáró hatóságok joghatóságának kiszámíthatósága által, továbbá annak biztosítása, hogy az örökhagyó megválaszthassa az öröklésre alkalmazandó jogot, amely hatással lehet arra is, hogy mely bíróság rendelkezik majd joghatósággal a hagyatéki eljárás lefolytatására. Ezenkívül a rendelet célja egyértelművé tenni, hogy az öröklésre mely jog alkalmazandó, különösen olyan személyek esetében, akiknek vagyona nem egyetlen tagállamban koncentrálódik, továbbá annak biztosítása, hogy az elhunyt személy hagyatékának a kezelésével megbízott személyek személyazonossága és jogosítványai egyértelműek legyenek, és hogy e jogosítványokat a jogosítványokat kiadó tagállamokon kívüli tagállamok is elismerjék és végrehajthatónak találják. A rendelet további céljai között megjelenik annak biztosítása, hogy az egy tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás lefolytatása nélkül is elismerjék, valamint annak biztosítása, hogy az öröklési ügyekben kiadott közokiratok hatályosak legyenek, és ugyanolyan bizonyító erővel bírjanak más tagállamokban, mint amelyekben azokat kiadták. Végezetül a rendelet egy nem kötelező európai öröklési bizonyítványt is bevezet, amely egyértelműen megnevezi a hagyaték öröklésére és a hagyaték kezelésére vagy a hagyaték végrehajtására jogosult személyt.²¹

Nem utolsósorban a Rendelet bizonyos értelemben az örökösök érdekeit is szem előtt tartja, hiszen a hagyatéki eljárás egy országban és egy eljárásban történő koncentrációja azt a célt is szolgálja, hogy a határon átnyúló elemet tartalmazó hagyatéki ügyekben az örökösök lehetőleg ne kényszerüljenek a hagyaték valamennyi tagállamában a hagyatéki eljárásban részt venni, ehelyett a hagyatéki vagyontárgyak sorsa egyetlen eljárásban kerüljön rendezésre. Továbbá az örökhagyó jogválasztási joga adott esetben közvetetten ugyan, de szintén az örökösök javát (is) szolgálhatja, hiszen az a tény, hogy a rendelet lehetővé teszi az örökhagyó számára, hogy jogválasztással még élete során rendezze majdani hagyatékának sorsát, a hagyaték megnyílásakor automatikusan megkönnyíti az örökösök helyzetét is.

A HATÁRON ÁTNYÚLÓ ÖRÖKLÉSI ÜGYEK LEFOLYTATÁSÁT MEGKÖNNYÍTŐ ESZKÖZ

A polgári jog, és azon belül az öröklési jog területén lezajló jogegységesítési kísérletek nehézségeit felismerve, egy hosszú harmonizációs törekvés eredményeképp²² az Európai Unióban napvilágot látott a határon átnyúló öröklési ügyek rendezését

15 EuÖR Preambulum (1) bekezdés.

16 EuÖR Preambulum (4) bekezdés.

17 EuÖR Preambulum (5) bekezdés.

18 EuÖR Preambulum (6) bekezdés.

19 EuÖR Preambulum (7) bekezdés.

20 EuÖR 22. cikk.

21 Európai Bizottság: *A polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés az Európai Unión belül*. (Ütmutató jogászoknak) 6–7.

22 Az öröklési jog területén végbement jogharmonizációs kísérletekről lásd bővebben SURI Noémi: *Az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek elemzése* című doktori értekezését.

megkönnyítő eszköz: az Európai Öröklési Rendelet.²³ A jogharmonizáció irányába tett törekvések eredményei és az így elért egységes alapelvek lefektetése uniós szinten az eddigi tapasztalatok alapján alapvetően működőképes módszernek bizonyul. Az Öröklési Rendelet hatálybalépése 2015-ben új alapokra helyezte az öröklési igények érvényesítését a határon átfelölő elemet tartalmazó öröklési ügyekben, s ezzel az öröklési jogot, mint jogterületet európai szintre emelte.

Az uniós jogalkotó 2012. július 4-én fogadta el az Európai Öröklési Rendeletet, az új szabályok pedig a 2015. augusztus 17-én vagy azt követően elhunytak utáni öröklésre vonatkoznak.²⁴ A rendelet szabályozási koncepciója kiváló példája a fent említett, alapvetően eltérő jogi hagyományok összehangolásának.²⁵

Az Európai Öröklési Rendelet 2015. évi hatálybalépésével az öröklési jog új dimenzióba lépett, amely az Európán belüli öröklési igények érvényesítésének reformjaként értelmezhető. Nem kevés szerepe volt a rendelet meghozatalában, a napjainkban nagymértékben tapasztalható globalizációnak. A szabad külföldi letelepedés és munkavállalás lehetővé teszi az európai polgárok számára a külföldi államban való életvitelszerű tartózkodást, vagyonszerzést, munkavállalást, különféle jogügyletek lebonyolítását. Ennek következtében a gyakorlatban egyre több olyan határon átnyúló, nemzetközi elemet tartalmazó öröklési ügy merül fel, ahol az örökhagyó vagyona nem csupán egy állam területén lelhető fel. Ezen szempontok figyelembevételével a Rendelet egyik kiemelt célja, hogy az örökösök ne kényszerüljenek az egyes hagyatéki vagyontárgyak elhelyezkedése szerinti valamennyi tagállamban a hagyatéki eljárás lefolytatásában részt venni, ehelyett a hagyaték egészének jogi sorsa egy eljárásban kerüljön rendezésre. Másrészt az uniós jogalkotó a határon átnyúló ügyek gördülékeny lefolytatásának szándékától vezérelve célul tűzte ki, hogy a hagyatéki eljárás során hozott határozatot vagy okiratot az összes tagállamban, ahol az örökhagyónak vagyona van, elfogadják. Ugyanakkor, az Európai Öröklési Rendelet nem írja felül a tagállamok nemzeti öröklési jogi szabályait. Azt, hogy az örökhagyó után kik és milyen arányban örökölnek, a végrendelet alaki és tartalmi követelményeit, a köteleSRész arányait továbbra is a nemzeti szabályok irányozzák elő.

A RENDELET SZABÁLYOZÁSI KONCEPCIÓJA

Ismeretes, hogy az eddigi Brüsszel EU-rendeletek (Brüsszel I. rendelet, Brüsszel IIa. rendelet) polgári eljárásjogi kérdéseket szabályoznak, míg a Róma rendeletek (Róma I., Róma II., Róma III. rendelet, Hágai Protokoll) kollíziós szabályok

összehangolását valósították meg. Ezzel szemben az Öröklési Rendelet szabályozás alá vonta mind a joghatóságra, mind az alkalmazandó jogra vonatkozó tagállami rendelkezések egységesítését.²⁶ A Rendelet ennek megfelelően egyaránt tartalmaz eljárásjogi és kollíziós jogi normákat.

A Rendelet három olyan létfontosságú szabályt rögzít, amelyek a Rendelet alappilléreknek tekinthetők. Egyrészt a kapcsolóelvek koncepcióját tekintve azonos kapcsolóelvet határoz meg a joghatóság és az alkalmazandó jog vonatkozásában, elősegítve ezzel, hogy az eljáró hatóság a saját anyagi jogát alkalmazza. Az Európai Öröklési Rendelet az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helyét mint kapcsolóelvet határozza meg mind joghatóság²⁷, mind az alkalmazandó jog vonatkozásában.²⁸ Másrészt bevezeti a hagyaték egységének elvét, melynek alapján attól függetlenül, hogy több országhoz is kötődik valamilyen formában a hagyaték, ez utóbbinak rendezése egy eljárásban összpontosul, egy eljáró hatóság közreműködésével. A Rendelet ezáltal megakadályozza, hogy a hagyatéki eljárásra esetlegesen több államban is sor kerüljön más-más eljáró fórumok előtt. Harmadrészt, a rendelet lehetővé teszi az örökhagyó számára, hogy még élete során végintézkedés formájában megválassza azt a jogot, amely alapján majdani hagyatéka kiosztásra kerül. Természetesen ezen jogválasztási lehetőség bizonyos korlátok közé szorul, ugyanis az örökhagyó kizárólag annak az államnak a jogát választhatja, amelynek az állampolgárságával rendelkezett a jogválasztás megtétele időpontjában vagy halálakor.²⁹

A szokásos tartózkodási hely mint kapcsolóelv tökéletesen illeszkedik az EU jogalkotási gyakorlatába,³⁰ követi a közel-múltban meghozott többi rendelet alkalmazandó jogra és joghatóságra vonatkozó szabályozási koncepcióját.

Az elmúlt két évtizedben lezajló globalizációs folyamatok fényében, a szokásos tartózkodási helyhez kötött joghatósági szabályok egyre nagyobb teret hódítottak. Az Európai Unió jogalkotási mechanizmusában egyre inkább bevetté vált az, hogy a kollíziós szabályok alapjául a szokásos tartózkodási hely szolgáljon. A globalizáció korában tehát, már nem az állampolgárság az elsődlegesen meghatározó tényező, hanem a *szokásos tartózkodási hely*, vagyis az a hely, ahol az örökhagyó életvitelszerűen élt. Szokásos tartózkodási helynek tehát azt a helyet kell tekinteni, amelyet az érintett személy érdekeinek szokásos központjával választott. Ennek megfelelően a szokásos tartózkodási hely fogalma szoros és tartós kapcsolatot jelent az érintett állammal.³¹

A szokásos tartózkodási hely objektív tényálláson alapuló kapcsolódási pont, szemben a korábban alkalmazott állampolgárság elvével, amely szubjektív szempontokra támaszkodott. A napjainkban végbemenő mobilizációs folyamatok nyomán azonban egyértelműen kijelenthető, hogy a szokásos tartózkodási hely elve kétséget kizáróan jobban igazodik

23 Az Európai Parlament és a Tanács 650/2012/EU rendelete (2012. július 4.) az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről (HL L 201., 2012.7.27., 107. o.) (a továbbiakban: EuÖR).

24 EuÖR 83. cikk.

25 NÉMETH Ildikó: The Successions in Europe A Contribution to the Classification and Unification of the Succession Systems in Europe. *ELTE Law Journal*, 2015/2. sz., 109. o.

26 SURI Noémi: *Az európai öröklési rendelet eljárásjogi intézményeinek elemzése*. Doktori értekezés. 2017, 21. o.

27 EuÖR 4. cikk.

28 EuÖR 21. cikk.

29 EuÖR 22. cikk.

30 BALOGH Tamás: Legújabb problémák az európai öröklési rendelet alkalmazásával kapcsolatban. *Közjegyzők Közlönye*, 2020/3. sz., 26. o.

31 EuÖR Preambulum (23) bekezdés.

az Európai Unió integrációs és mobilitási politikájához. Ezenfelül, a szokásos tartózkodási hely révén nagyobb hangsúlyt kapnak azok az elvek, amelyeket a szabad mozgás és letelepedés joga biztosít.

ZÁRÓ GONDOLATOK

Az Európai Öröklési Rendelet régóta várt könnyítéseket hozott a határon átnyúló öröklési ügyek rendezése szempontjából. A Rendelet egyértelműen megszünteti azon személyek szabad mozgása előtti akadályokat, akik a határon átnyúló elemet tartalmazó öröklessel kapcsolatos jogaik érvényesítése során nehézségekbe ütköznek. A Rendelet alapvetően koherens és jól alkalmazható szabályokat tartalmaz minden olyan határon átnyúló öröklési ügyre nézve, amely nem tartalmaz

semmilyen „nehezítő körülményt”.³² Ugyanakkor a gyakorlatban gyakran jelentkeznek olyan problémák, amelyekre a rendelet nem nyújt egyértelmű megoldást. Ilyen például a szokásos tartózkodási hely megállapításának problematikája, a kettős szokásos tartózkodási hely jelensége, vagy az örökhagyó által gyakorolható jogválasztás túl szűk keretek közé helyezése.³³ A rendelet megalkotása során az európai jogalkotó természetesen nem láthatta előre, hogy a rendelet alkalmazásával milyen gyakorlati problémák keletkeznek, azonban az alkalmazás immáron csaknem hatéves távlatából a gyakorlati tapasztalatok néhány kérdés részletesebb szabályozását, újragondolását indokolhatják, különös tekintettel a szokásos tartózkodási hely mint univerzális kapcsolóelv képlékeny voltára.

32 Nehezítő körülmény alatt értendő például, ha a körülmények átfogó vizsgálata nyomán nem állapítható meg kétséget kizáróan, hogy mely országban volt az örökhagyó utolsó szokásos tartózkodási helye.

33 A témával foglalkozó szakirodalomban bizonyos szerzők kritikai meglátásokkal tekintenek a rendelet jogválasztásra vonatkozó cikkére (22. cikk), amely túl szigorúnak bizonyul, ugyanis célszerű volna az örökhagyó számára az állampolgársága szerinti jog megválasztásán túl lehetővé tenni, hogy a szokásos tartózkodási helye szerinti jogot válassza, mint a hagyaték jogi sorsának rendezésére irányadó jogot. Ez különösen azért lenne indokolt, mert a rendelet az örökhagyó és egy adott tagállam közötti legszorosabb kapcsolódást a szokásos tartózkodási helyhez köti.